

ЮРИДИЧНІ ОСОБИ ЗА ЦИВІЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

І. СПАСИБО-ФАТЄЄВА
*доктор юридичних наук,
член-кореспондент НАПрН України,
професор кафедри цивільного права № 1
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)*

Юридичною особою Цивільний кодекс України (далі — ЦК України) визначає організацію, створену і зареєстровану у встановленому законом порядку (ст. 80). Зазвичай під терміном «організація» розуміється певним чином сформована структура, яка дозволяє сукупності осіб утримуватися як єдине ціле завдяки численним зв'язкам, що при цьому виникають (майновим, організаційним та особистим немайновим правовідносинам).

Однак широке розуміння організації як уніфікованої єдності має чимало особливостей свого прояву. По-перше, юридична особа може створюватися і шляхом об'єднання осіб та/або капіталів, і однією особою. Тому бувають так звані компанії однієї особи, які також є організацією (наприклад, благодійний фонд, утворений одним засновником, товариство з обмеженою відповідальністю з одним учасником тощо). І хоча заявлялося, що стосовно компаній однієї особи «говорити про корпоративний устрій було б абсурдним» [1, 46], проте для здійснення нею діяльності, як правило, завжди залучається щонайменше декілька осіб, а тому

вже необхідна їх координація, що стає можливим завдяки організації.

По-друге, тенденцію до уніфікації багатьох осіб, які об'єдналися для спільного досягнення певної мети, не можна розуміти перебільшено лише як шлях створення унітарної юридичної особи. Адже юридична особа хоч і є втіленням правила «множинність (осіб) через (їх) єдність до одиничності (юридичної особи)», але становить комплекс правових зв'язків, завдяки яким і досягається така єдність, що приводить до створення окремої особи замість декількох або багатьох. Тобто між уніфікацією та унітарністю не можна ставити знак рівності.

У ЦК України втілено й такий ракурс юридичної особи, який характеризувався науковцями упродовж тривалого часу, як її існування незалежно від складу засновників (учасників), що також забезпечується правовим режимом її майна. І хоча для одних юридичних осіб значущою є особистість її учасників (засновників, членів), для інших це абсолютно байдуже.

Саме тому за ч. 1 ст. 81 ЦК України існують юридичні особи, що створюються шляхом об'єднання осіб та (або) майна. У першому випадку вагомим

є саме особистість суб'єктів, що створюють юридичну особу. Це буває як у підприємницькій сфері, так і в не підприємницькій (наприклад, партія, для якої значення має особистість її лідера, зокрема Блок Юлії Тимошенко). У другому випадку це значення не має — важливим є те, що особи вкладають (об'єднують) майно, яке передається створюваній ними юридичній особі.

У частині 2 ст. 81 ЦК України йдеться про юридичні особи публічного та приватного права. Критерієм, який при цьому покладений законодавцем для цього поділу, є порядок створення юридичної особи. Якщо вона створюється у добровільному порядку шляхом заснування її особами на підставі домовленості між собою¹ — це юридична особа приватного права. Якщо ж вона створюється розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування — це юридична особа публічного права.

Однак при цьому не можна відкидати й інтерес, який, з одного боку, слугує для осіб мотивацією для об'єднання з іншими особами задля створення юридичної особи або взагалі для мети, задля якої вирішується її створити [2]. Відтак юридичні особи приватного права створюються за ініціативою приватних осіб на підставі приватно-правового акта (засновницького договору, статуту, установчого акта) для задоволення приватного інтересу, передусім їх засновників/учасників (на участь в управлінні, одержання прибутків або розподіл певних матеріальних благ, набуття переваг, що надаються членством в організації тощо). Юридичні особи публічного права створюються за ініціативою держав-

них органів або органів місцевого самоврядування (комунальних) на підставі публічно-правового акта (закону, адміністративного акта) — органу державної влади, влади Автономної Республіки Крим, місцевого самоврядування, розпорядження, наказу Кабінету Міністрів України тощо, для задоволення публічного інтересу.

Натомість врахування інтересу, задля якого створюється юридична особа, приводить до необхідності переглянути статус організацій, які вважаються юридичними особами приватного права за критерієм, позначеним у ч. 2 ст. 82 ЦК України, але насправді їх інтерес абсолютно виходить за межі приватної сфери буття. Так, громадським об'єднанням є добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів (ст. 1 Закону України «Про громадські об'єднання» [3]). Насамперед таку суспільно значущу мету мають політичні партії, які відповідно до ст. 2 Закону України «Про політичні партії в Україні» [4] являють собою добровільне об'єднання громадян — прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має на меті сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах. За статтею 1 Закону України «Про благодійництво та благодійні організації» [5] метою діяльності такої організації є здійснення благодійної діяльності в інтересах суспільства або окремих категорій осіб.

Навряд чи можна й однозначно відносити до юридичних осіб приватного права релігійні організації, які також

¹ Або однією особою (ч. 2 ст. 114 ЦК України).

завдяки своїй сутності не тримаються на приватному інтересі, а утворюються з метою задоволення релігійних потреб громадян сповідувати і поширювати віру (ст. 7 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» [6]). Водночас не можна відкидати й обґрунтованість аргументів Й. Покровського про те, що відокремлення церкви від держави являє собою перенесення всієї цієї сфери відносин зі сфери права публічного у сферу права приватного [7, 41]. Тому традиційно в цивілістиці релігійні організації розглядаються як юридичні особи приватного права.

Однак переконатися в неочевидності цього не важко, якщо розглянути хоча б таку релігійну організацію, як релігійна громада, яка є місцевою релігійною організацією вірян одного й того самого культу, віросповідання, напрямку, течії або толку, які добровільно об'єдналися з метою спільного задоволення релігійних потреб (ч. 1 ст. 8 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації»). З цього визначення не зрозуміло, яким чином об'єдналися віряни; чи підпадає їх об'єднання під порядок об'єднання осіб та майна, передбачений ЦК України; який механізм такого об'єднання та порядок його фіксації?

Принаймні у ч. 2 ст. 8 цього Закону встановлюється, що повідомлення державних органів про утворення релігійної громади не є обов'язковим. Враховуючи те, що відповідно до ч. 1 ст. 80 ЦК України юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому порядку, виходить, що релігійна організація, якщо вона не зареєстрована, юридичною особою не є. Оскільки у ст. 13 цього Закону зазначається, що релігійні організації є юридичними особами з моменту їх державної реєстрації, то може статися, що ті з релігійних громад, які не про-

йшли державну реєстрацію, не набули прав юридичної особи, а ті, що зареєструвалися — набули. Проте навряд чи правильним буде допустимість існування таких двох видів релігійних громад.

Очевидною є схожість релігійних громад і територіальних громад. Останні прямо не позначені як юридичні особи (хоча б і публічного права), але можуть мати свої статuti і діють через свої органи (місцевого самоврядування), які є юридичними особами. Релігійні громади також можуть мати свої статuti і діють через свої органи — різного роду релігійні центри, управління. На практиці ж бувають випадки, коли реєструються релігійні громади, а коли — їхні центри, які саме й вважаються юридичними особами.

Усе це засвідчує непорядкованість підходів до регулювання цих та схожих утворень, щодо яких невідомо, чи слід їх вважати юридичними особами та до сфери регулювання якого права відносити.

ЦК України визначає такі організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права, як товариства та установи, хоча ст. 83 ЦК України не виключає й інші організаційно-правові форми. Спираючись на дефініції, наведені в ЦК України, можна зазначити такі схожості і розходження між товариствами й установами.

Як товариства, так і установи можуть створюватися одним або декількома учасниками (засновниками) та припускають об'єднання їх майна. При створенні товариства або установи одним засновником застосовується термін «виділення» майна в розумінні його відокремлення від іншого майна засновника з переданням його створюваній юридичній особі.

Відмінності ж між цими організаційно-правовими формами такі. Учас-

ники задовольняють власний інтерес через участь у товаристві. Це може бути як майновий (отримання доходів), так і немайновий інтерес (набуття певних переваг від членства або участі в непідприємницькому товаристві). Установа ж діє в інтересах не учасників, а інших осіб — вигодонабувачів, дестинаторів.

Другою істотною відмінністю між установою та товариством є наявність в учасників товариства права участі в ньому (ст. 100 ЦК України) і відсутність такого права в засновників установи (ч. 1 ст. 101 ЦК України).

Засновник установи не вправі претендувати на повернення свого майна, внесеного ним при її створенні — вимагати виділу свого внеску ані під час діяльності установи, ані після її ліквідації. Цим засновники установи відрізняються від учасників підприємницьких товариств, які мають такі права. Однак правове становище засновників установи дещо схоже зі становищем учасників деяких непідприємницьких товариств, наприклад, громадських організацій (ч. 3 ст. 24 Закону України «Про громадські об'єднання»).

Має місце й специфіка припинення установ. Хоча в статтях 103, 104 ЦК України не зазначені підстави для цього, не повинно бути перешкод, якщо виявиться необхідність не тільки у зміні мети її діяльності (ст. 103 ЦК України), а й подальша недоцільність її існування взагалі. Очевидно, тоді варто використовувати заборону, аналогічну зазначеній у ч. 3 ст. 10 Закону України «Про благодійництво та благодійні організації» про неприпустимість її припинення з правонаступництвом (реорганізація) шляхом перетворення на юридичну особу, метою діяльності якої є одержання прибутку. Тобто як для товариств, так і для установ законодавець може встановлювати

певні обмеження стосовно їх припинення.

Відомо, що остаточна редакція ст. 83 ЦК України була певним компромісом у зв'язку з рішенням законодавця все ж прийняти і Господарський кодекс України (далі — ГК України). Тому ст. 83 ЦК України допускає існування інших, крім установ та товариств, організаційно-правових форм юридичних осіб приватного права. Треба думати, що ці інші організаційно-правові форми юридичних осіб містяться у ГК України та інших законах. Необхідно зробити застереження, що ГК України не оперує поняттям юридичної особи, хоча й іноді воно вимушено згадується в ньому. Замість цього загальноприйнятого у всіх системах права світу терміна ГК України використовує термінологію «підприємство» як суб'єкт права (ст. 62) і «суб'єкт господарювання» (ст. 55), до яких відносить не тільки державні, комунальні та інші підприємства, а й юридичні особи, створені відповідно до ЦК України, інші юридичні особи, а також громадян, зареєстрованих як підприємці.

Таким чином, вибудовується певний ланцюжок понять від родового до видових, що включаються до нього: суб'єкт господарювання — підприємство — юридична особа [8, 29]. Тут спостерігається очевидна відмінність від позицій ЦК України: крім того, що ГК України підприємство взагалі відносить до суб'єктів, а не до об'єктів права (ст. 191), важливо й те, що юридична особа є родовим, а не підвидовим поняттям.

Беручи до уваги те, що за ГК України передбачається інша, ніж у ЦК України класифікація суб'єктів (умовно кажучи, юридичних осіб), дуже важко зіставляти організаційно-правові форми за ЦК та ГК України для встановлення таких, що не охоп-

люються регулюванням ГК України. Однак загальноприйнято вважати, що ними є державні, зокрема казенні підприємства, комунальні підприємства, державні та комунальні установи, які не врегульовані в ЦК України, оскільки в ньому міститься регулювання лише юридичних осіб приватного права.

Крім названих видів юридичних осіб публічного права, в ГК України передбачаються такі суб'єкти, як приватне підприємство, підприємство, засноване на змішаній формі власності, орендне, іноземне, з іноземними інвестиціями, підприємство об'єднань громадян, корпорація, асоціація, концерн, консорціум. Враховуючи те, що ГК України не підтримує запропонований ЦК України розподіл юридичних осіб на особи публічного та приватного права і не виходить із відмінностей організаційно-правових форм цих суб'єктів, а містить абсолютно інший підхід до цього питання, складно зіставити ЦК і ГК України в тому, які *інші* організаційно-правові форми юридичних осіб все ж існують.

Перш за все це стосується так званих приватних підприємств — чи є вони окремою організаційно-правовою формою юридичної особи, що не підпадає під поняття товариства [9]? Адже не всі класифікації, запропоновані в ГК України, надають можливість стверджувати про існування інших організаційно-правових форм юридичних осіб. Немає жодних підстав вважати, що такою формою буде унітарне і корпоративне підприємство, або орендне, або іноземне підприємство, підприємство з іноземними інвестиціями та деякі інші. Всі вони за своєю правовою природою можуть бути віднесені до однієї з двох видів організаційно-правових форм юридичних осіб згідно зі ст. 83 ЦК України.

Втім можна вбачати, що інша організаційно-правова форма юридичної особи з'явилася, але не за ГК України, а за Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», ст. 13 якого встановлює, що благодійні організації можуть утворюватися як: а) благодійне товариство; б) благодійна установа; в) благодійний фонд. Отже, цим Законом вводиться така організаційно-правова форма, як фонд.

Однак чи варто виокремлювати фонд з-поміж установ або товариств? З визначення благодійного фонду, наданого у ч. 4 ст. 13 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», випливає, що він дійсно відрізняється від установи тим, що його засновники беруть участь в управлінні фондом. Але в чому полягають його відмінності від товариства — не зрозуміло. Можна було б припустити, що у відсутності в його учасників обов'язку формувати активи фонду. Однак у ч. 2 ст. 83 ЦК України, де міститься дефініція товариства, не йдеться про такий обов'язок його учасників як визначальну рису товариства, а лише вказується на те, що ним є організація, створена шляхом об'єднання осіб (учасників), які мають право участі у цьому товаристві.

Викликає непорозуміння й те, що в ч. 2 ст. 13 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» благодійним товариством визнається благодійна організація, яка створена не менше ніж двома засновниками та діє на підставі статуту. Згідно ж із ч. 2 ст. 83 ЦК України товариство може бути створено однією особою, якщо інше не встановлено законом. Тобто якщо вважати, що Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» якраз і встановив те, що благодійне товариство може створюватися не менше ніж двома заснов-

никами, а благодійний фонд може створюватися й одним засновником, то виходить, що це лише і відрізняє ці дві організаційно-правові форми. Видається, що в такому відокремленні немає сенсу, і воно є штучним та неефективним.

Не менше своєрідності привносить Закон України «Про громадські об'єднання», за ч. 2 ст. 1 якого таке об'єднання за організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація або громадська спілка. А в частині 5 цієї ж статті встановлюється, що громадське об'єднання зі статусом юридичної особи є непідприємницьким товариством. Таким регулюванням підміняється поняття організаційно-правової форми на вид товариства.

Товариства, у свою чергу, за ЦК України поділяються на підприємницькі і непідприємницькі залежно від мети отримання прибутку з подальшим розподілом його між учасниками. Так, підприємницькі товариства мають таку мету, на відміну від непідприємницьких товариств, які таку мету не ставлять перед собою.

Підприємницькими товариствами є всі види господарських товариств (повні, командитні, товариства з обмеженою і додатковою відповідальністю, акціонерні товариства) і виробничі кооперативи.

Непідприємницькими товариствами є об'єднання громадян, релігійні організації, невиробничі (споживчі) кооперативи, біржі та ін.

Натомість межу між цими видами товариств встановити досить непросто, оскільки ст. 86 ЦК України дозволяє непідприємницьким товариствам поряд зі своєю основною діяльністю здійснювати підприємницьку діяльність, якщо інше не встановлено законом і якщо ця діяльність відповідає меті, для якої вони були створені, та сприяє її досягненню. Однак прибуток

непідприємницьких товариств не може розподілятися між їх учасниками (ст. 85 ЦК України).

Існують і такі непідприємницькі товариства, які створюються практично в організаційно-правовій формі, властивій підприємницьким товариствам (АТ або ТОВ). Це — товарні та фондові біржі. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок», визначаючи статус фондової біржі, встановлює, що вона утворюється та діє в організаційно-правовій формі акціонерного товариства або товариства з обмеженою відповідальністю (ч. 1 ст. 21). Проте зазначені товариства є підприємницькими, а біржа не має права розподіляти прибуток між своїми членами (учасниками, акціонерами). Тим самим законодавець змінює сталу організаційно-правову форму підприємницького товариства, прилаштовуючи його до непідприємницького.

Унаслідок цього фондова біржа являє собою проміжний вид товариства, а організаційно-правова форма товарної біржі в Законі України «Про товарну біржу» [10] не визначається.

Сфера діяльності одних непідприємницьких організацій взагалі не мислиться в комерційному контексті (наприклад, благодійні, інші суто альтруїстичні організації, а також житлові та інші кооперативи, мета створення яких не передбачає підприємницької діяльності). Діяльність інших якраз найчастіше і є підприємницькою (споживча кооперація) [11].

Не виключено і ведення підприємницької діяльності юридичними особами як приватного, так і публічного права, які не покликані її здійснювати, але роблять це для підтримки самого свого існування, тобто в ролі джерела поповнення свого майна, виплат заробітної плати та проведення тієї діяльності, для якої вони і були створені.

До них можна віднести наукові, навчальні, медичні і навіть багато установ у сфері культури.

Є й такі організації, що ведуть виробничу діяльність (а можливо, діяльність у сфері виконання робіт, надання послуг), яка, однак, не належить до підприємницької, зважаючи на відсутність або ризику, властивого їй, або відповідальності. Такі юридичні особи незалучені в ринкові відносини. Це стосується перш за все казенних підприємств, а певною мірою і деяких державних та комунальних підприємств.

Відтак очевидно, що єдиної класифікації юридичних осіб на установи та товариства недостатньо. В її основу покладено лише один критерій, інші ж критерії повинні привести до інших класифікацій юридичних осіб. Напевно, більш вдалим є запровадження поділу юридичних осіб на комерційні та некомерційні, що різняться від поділу товариств на підприємницькі та непідприємницькі.

Так, по-перше, такій класифікації мають піддаватися всі юридичні особи, а не лише товариства.

По-друге, підставою класифікації буде здійснення комерційної діяльності, а отже, некомерційною буде юридична особа, яка не діє у сфері комерції, хоча при цьому може мати на меті отримання прибутку. Це і казенні підприємства, і державні та комунальні підприємства та установи (наприклад, різні наукові, навчальні заклади, що утримуються за рахунок самозабезпечення повністю або більшою мірою, дослідницькі університети тощо), громадські об'єднання, релігійні, спортивні та благодійні організації, біржі тощо. Комерційними ж будуть саме ті, для яких така діяльність є основоположною незалежно від того, який вид цієї діяльності вони здійснюватимуть. Тоді до них будуть належати господарські товариства, юридичні особи, що існу-

ють сьогодні у формі державних та комунальних підприємств, крім тих, що здійснюють діяльність поза сферою комерції.

По-третє, розмежування комерційної та підприємницької діяльності, які далеко не завжди збігаються, дозволить уникнути суперечностей зі здійсненням непідприємницькими товариствами підприємницької діяльності та заборони розподілу прибутку між учасниками деяких підприємницьких товариств.

Таким підходом вдалося б не лише виправити певні недоліки у класифікації юридичних осіб (що важливо не стільки з теоретичного, скільки з практичного погляду, бо зумовить адекватні правові наслідки регулювання їх комерційної діяльності), а й врегулювати всі види юридичних осіб, наявних в Україні, в одному кодексі, знявши напруження в регулюванні ЦК, ГК України та окремими законами.

ЦК України не містить класифікації юридичних осіб на товариства та корпорації. Не йдеться в ньому і про корпоративний устрій певних юридичних осіб. Натомість на практиці майже повсюдно вживається така термінологія, що вимагає окремого регулювання таких різних організаційно-правових форм юридичних осіб, як товариства і корпорації (компанії), та введення поняття корпорацій до цивільного законодавства України. Під корпораціями слід розуміти ті підприємницькі товариства, учасники яких мають корпоративні права. Це ТОВ, ТДВ та АТ.

Відсутність поняття корпорації у цивільному законодавстві України приводить до введення таких неузгоджених між собою та суперечливих понять корпорацій, як це має місце у ст. 120 ГК України, що містить визначення корпорації як об'єднання підприємств. Це не збігається з понят-

тям корпоративного підприємства (ч. 5 ст. 63 ГК України) та наданим у ч. 1 ст. 167 ГК України поняттям корпоративних прав, які можуть мати не тільки підприємства як члени корпорації за ст. 120 ГК України, а будь-які особи (фізичні та юридичні), а також держава, територіальні громади. Бувають і державні або національні корпорації, визначення яких також не містить ЦК України.

Ще одне можна зауважити стосовно ЦК України — це обмеженість регулювання ним не всіх юридичних осіб приватного права, а лише підприємницьких товариств. Решта товариств залишилася за межами ЦК України, їх регулювання міститься у спеціальних законах. Наскільки такий підхід виправданий — однозначно стверджувати не можна. Тим більше, що є й спеціальні закони, якими регулюються господарські товариства, окремим законом регулюються АТ, окремим — кооперативи. Тому достатньо значна кількість норм ЦК України, якими надається регулювання господарських товариств та виробничих кооперативів, порівняно з абсолютною відсутністю навіть загальних підходів до регулювання непідприємницьких товариств та явною недостатністю та суперечливістю норм, що регулюють установи, викликають нарікання.

Надане ж у спеціальних законах регулювання тих чи інших видів юридичних осіб, відсутність єдиного виваженого підходу до цього з фіксацією загальних засад у ЦК України призводить до численних непорозумінь.

Привертає увагу й те, що як за чинним законодавством, так і в дійсності існує величезна кількість різноманітних назв некомерційних організацій. Крім товариств, це і громади (наприклад, релігійні), управління і центри, братства (так само, релігійні), місії, заклади (релігійні, духовні, навчальні,

медичні тощо), партії (політичні), спілки (професійні), ліги, союзи, органи тощо. Окремі організації містять специфічну назву без зазначення певної організаційно-правової форми (наприклад, монастир, університет, бібліотека, лікарня). Окремі не містять жодної специфічної назви, обмежуючись лише вказівкою на сферу діяльності (благодійні організації). Інші, навпаки, судячи з назви, належать до класифікованих організацій (споживчі товариства, кооперативи).

Водночас слід зауважити, що з назви організації далеко не завжди випливає одноманітний статус з іншою організацією з такою ж назвою. Так, якщо в назві вживається термін «спілка», то це не означає, що нею є лише об'єднання певних організацій, як це має місце, наприклад, при створенні споживчих спілок, банківських і страхових спілок. В Україні є і кредитні спілки, засновані фізичними особами (ст. 1 Закону України «Про кредитні спілки»).

Варто зазначити, що в законах вживаються різні назви організацій, статус яких визначається іншим чином. Прикладом може слугувати Закон України «Про споживчу кооперацію», яким регулюються споживчі товариства та їх спілки. Тобто виходить, що або родовим поняттям тут буде кооператив, а товариства та спілки, або споживчі товариства є кооперативами, а спілки — об'єднаннями цих кооперативів, або кооперативом є й кредитна спілка.

Наведене достатньою мірою демонструє те, що залишити регулювання юридичних осіб на рівні спеціальних законів без чіткого визначення основоположних засад їхнього статусу, організаційно-правових форм, видів, назв у ЦК України неможливо. На основі цього можна стверджувати, що ЦК України потребує змін щодо класифікації юридичних осіб та доповнень їх регулювання.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. Кулагин М. И. Государственно-монополистический капитализм и юридическое лицо // Избранные труды. — М., 1997.
2. Спасибо-Фатєєва І. В. Деякі розсуди про юридичні особи та їх організаційно-правові форми // Право України. — 2007. — № 2. — С. 88–102.
3. Про громадські об'єднання : Закон України від 22 березня 2012 р. № 4572-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>.
4. Про політичні партії в Україні : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2365-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>.
5. Про благодійництво та благодійні організації : Закон України від 16 вересня 1997 р. № 531/97-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/531/97-вр>.
6. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23 квітня 1991 р. № 987-XII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/987-12>.
7. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права. — М., 1998.
8. Спасибо-Фатєєва І. В. Новейшие тенденции переосмысления сущности юридического лица // Гражданское законодательство: Статьи. Комментарии. Практика. Избранное / под ред. А. Г. Диденко. — Алматы, 2010. — Т. 4. — Вып. 31–35. — С. 20–41.
9. Спасибо-Фатєєва І. В. Правове регулювання приватних підприємств // Нотаріат для вас. — 2008. — № 6. — С. 21–24.
10. Про товарну біржу : Закон України від 10 грудня 1991 р. № 1956-XII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1956-12>.
11. Спасибо-Фатєєва І. В. Проблемні аспекти правового режиму майна споживчої кооперації // Актуальні проблеми праввідносин в приватній сфері : матеріали круглого столу, присвяченого пам'яті професора Ч. Н. Азімова (Харків, 23 грудня 2011 р.). — Х., 2012. — С. 20–24.

REFERENCES

1. Kulagin M. I. Gosudarstvenno-monopolisticheskiy kapitalizm i yuridicheskoe litso [State-Monopoly Capitalism and the Legal Entity], *Izbrannye trudy*, Moscow, 1997.
2. Spasybo-Fatieieva I. V. Deiaki rozsudny osoby ta yikh orhanizatsiino-pravovi formy [Some Opinions on Legal Entities and their Legal Forms], *Pravo Ukrainy*, 2007, no. 2, pp. 88–102.
3. Pro hromadski obiednannia: Zakon Ukrainy vid 22 bereznia 2012 r. no. 4572-VI [On Public Associations: Law of Ukraine of 22 March 2012 no. 4572-VI]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>.
4. Pro politychni partii v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 r. no. 2365-III [On Political Parties in Ukraine: Law of Ukraine of 5 April 2001 no. 2365-III]. Available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>.
5. Pro blahodiinytstvo ta blahodiini orhanizatsii: Zakon Ukrainy vid 16 veresnia 1997 r. no. 531/97-VR [On Charity and Charitable Organizations: The Law of Ukraine dated 16 September 1997 no. 531/97-VR]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/531/97-вр>.
6. Pro svobodu sovisti ta relihiini orhanizatsii: Zakon Ukrainy vid 23 kvitnia 1991 r. no. 987-XII [On Freedom of Conscience and Religious Organizations : Law of Ukraine of 23 April 1991 no. 987-XII]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/987-12>.
7. Pokrovskiy I. A. Osnovnye problemy grazhdanskogo prava [The Key Issues of the Civil Law], Moscow, 1998.
8. Spasybo-Fatieieva I. V. Noveyshie tendentsii pereosmysleniya sushchnosti yuridicheskogo litsa [The Latest Trends to Rethink the Essence of the Legal Entity], *Grazhdanskoe zakonodatelstvo: Stati. Kommentarii. Praktika. Izbrannoe*, Almaty, 2010, vol. 4, Issue 31–35, pp. 20–41.
9. Spasybo-Fatieieva I. V. Pravove rehuliuвання pryvatnykh pidpriemstv [Legal Regulation of Private Enterprises], *Notariat dlia vas*, 2008, no. 6, pp. 21–24.
10. Pro tovarnu birzhu: Zakon Ukrainy vid 10 hrudnia 1991 r. no. 1956-XII [On the Commodity Exchange: Law of Ukraine of 10 December 1991 no. 1956-XII]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1956-12>.
11. Spasybo-Fatieieva I. V. Problemni aspekty pravovoho rezhymu maina spozhyvchoi kooperatsii [Problematic Aspects of the Legal Regime of the Consumer Cooperatives' Property], *Aktualni problemy pravovidnosyn v pryvatnii sferi*, Kharkiv, 2012, pp. 20–24.

Спасибо-Фатєєва І. В. Юридичні особи за Цивільним кодексом України

Анотація. У статті розглядається система юридичних осіб України. Звертається увага на їх дві організаційно-правові форми (товариства, установи), а також аналізується можливість інших організаційно-правових форм. Вказується на різні види юридичних осіб у межах відомих класифікацій товариств на підприємницькі та не підприємницькі. Порушується питання про доцільність поділу юридичних осіб на комерційні та некомер-

ційні, а товариств — на товариства і корпорації. Пропонується розширити регулювання Господарським кодексом України некомерційних юридичних осіб.

Ключові слова: юридичні особи, товариства, організаційно-правові форми, установи, корпорації.

Спасибо-Фатеева И. В. Юридические лица по Гражданскому кодексу Украины

Аннотация. В статье рассматривается система юридических лиц Украины. Обращается внимание на их две организационно-правовые формы (общества, учреждения), а также анализируется возможность иных организационно-правовых форм. Указывается на различные виды юридических лиц в рамках известных классификаций обществ на предпринимательские и непредпринимательские. Затрагивается вопрос о целесообразности деления юридических лиц на коммерческие и некоммерческие, а обществ — на товарищества и корпорации. Предлагается расширить регулирование Хозяйственным кодексом Украины некоммерческих юридических лиц.

Ключевые слова: юридические лица, общества, организационно-правовые формы, учреждения, корпорации.

Spasybo-Fatieieva I. The System of Legal Entities According to the Civil Code of Ukraine

Annotation. The article considers the system of legal entities in Ukraine. Attention is focused on two forms of legal entities (associations, foundations). The possibility of other organizational and legal forms is analyzed in the article. The author specifies different types of legal entities within the known classifications of societies to entrepreneurial and non-entrepreneurial. The article considers feasibility of dividing the legal entities on commercial and non-commercial, and companies on partnerships and corporations. The author suggests expanding the regulation of non-commercial entities by the Economic Code of Ukraine.

Key words: legal entities, community, organizational and legal forms, institutions, corporations.